

Macro Watch:
**Състояние на икономиката в средата
на 2008 година**

**Институт “Отворено общество”
Програма “Публични политики”
Юли 2008**

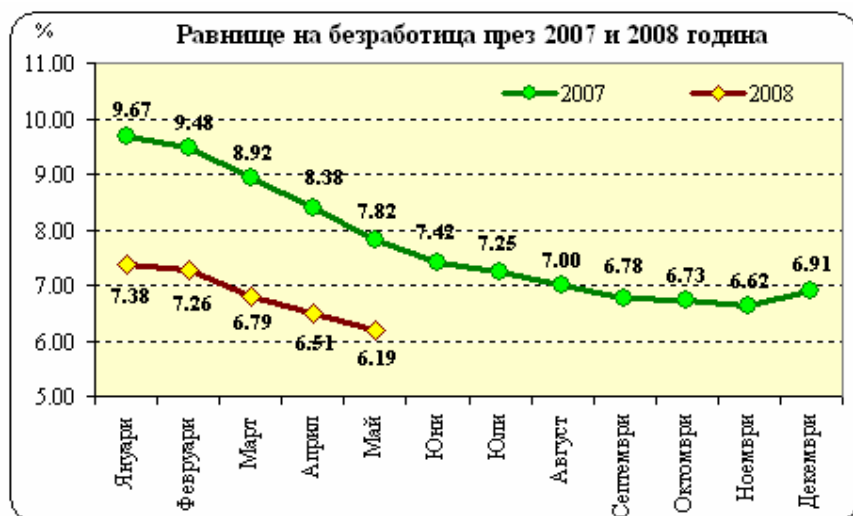
Съдържание

ИНДИКАТОРИ	3
- ПАЗАР НА ТРУДА	3
- БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	9
- ИНФЛАЦИЯ.....	12
- БЮДЖЕТ	15
- ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС И ВАЛУТЕН БОРД	16
ВЪНШЕН ПОГЛЕД	18
РИСКОВЕ	20
ПРЕПОРЪКИ	22

Индикатори

- пазар на труда

В началото на 2008 година продължи тенденцията за спад на безработицата, която достигна 6.19% през месец май. Броят на безработните е 229 хиляди души. Настоящото ниво на безработица е най-ниското измервано досега. В момента безработицата е три пъти по-ниска от пика си когато почти достигна 20%.

Източник: Агенция по заетостта

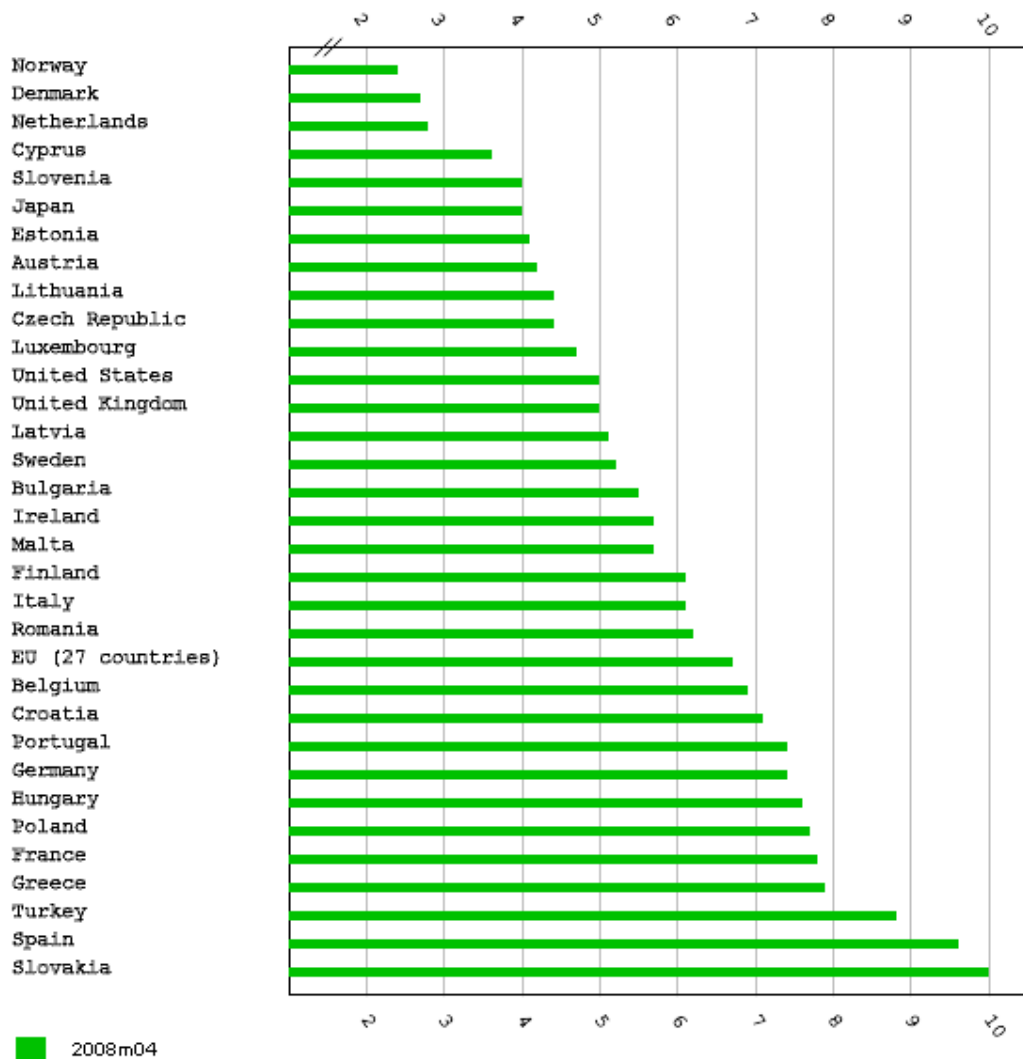

Източник: Агенция по заетостта

В сравнителна перспектива България вече не е сред страните с висока безработица като нивото на безработица вече дори е под средното в Европейския съюз. По безработица България в момента е на едно ниво с Швеция и Ирландия.

Въпреки това, България все още не е сред страните с най-ниска безработица. В страни като Дания и Холандия безработицата е под 3%, а дори и в източноевропейски страни тя е по-ниска – в Естония и Словения безработицата е около 4%.

Harmonised unemployment rate - Total - SA

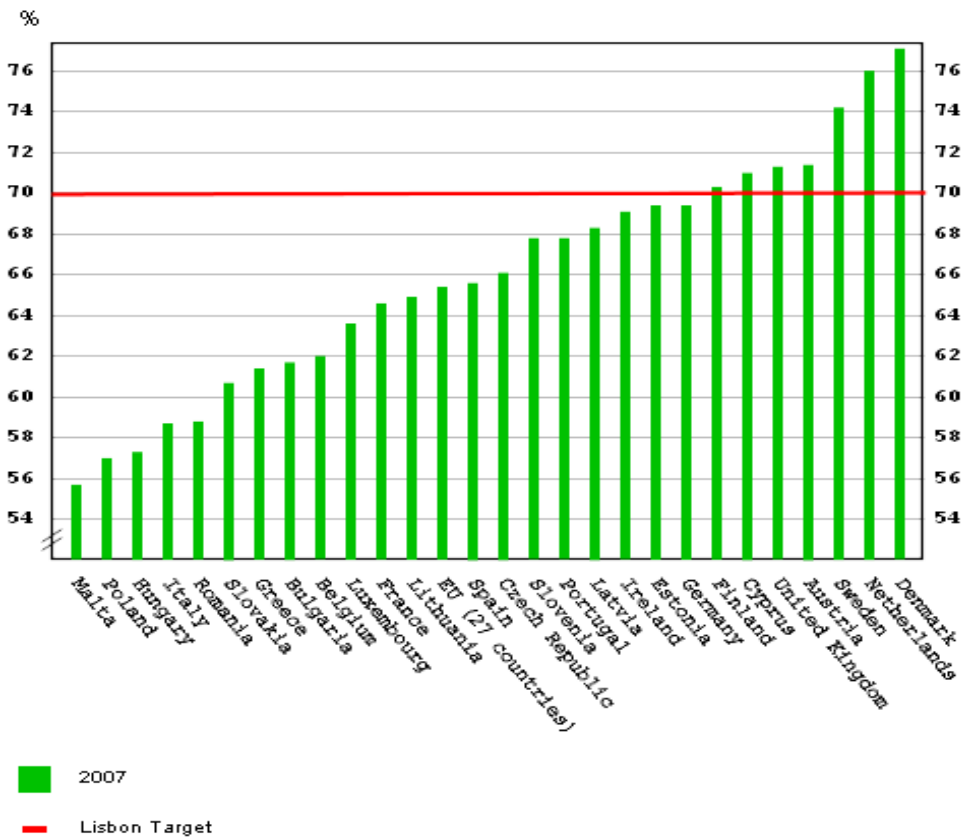
Exceptions: CZ, MT, HR, FR, LV, LT, HU, BE, IE, ES, BG, EU27, DE, JP, SK, DK, NL, PT, CY, PL, EE, LU, SI, US, AT(2008mC

Източник: Евростат

Заетостта в България също расте бързо и през първото тримесечие на 2008 достигна 62.6% при 59.7% преди година. Все пак, трябва да се отбележи, че България е все още далеч от целта за 70% заетост, поставена в Лисабонската стратегия.

Броят на заетите е 3.29 милиона през първото тримесечие на 2008 като за една година увеличението е 155 хиляди. 808 хиляди са заетите в държавния сектор – все още са твърде много, но позитивното е, че са намалели с 32 хиляди за една година.

Employment rate - total

Източник: Евростат

Намаляването на безработицата води до задълбочаване на непознат доскоро проблем – недостиг на работна сила. До 2003 година такова оплакване практически не е имало от страна на фирмите. През юни 2008 година вече над 20% от предприятията смятат, че това е основен проблем пред бизнеса.

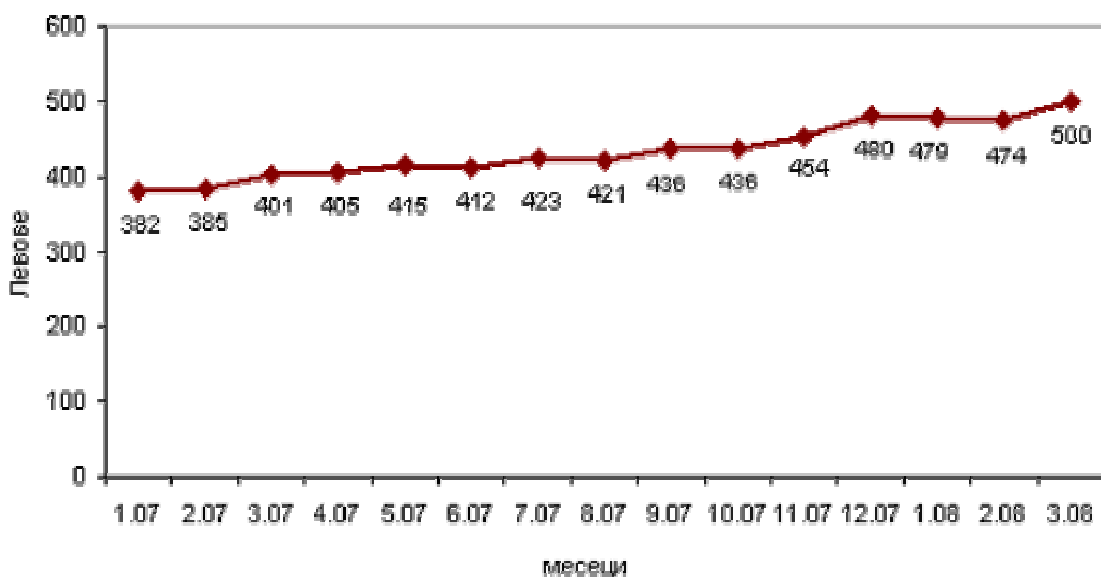
Недостиг на работна сила в промишлеността - % от предприятията

Източник: НСИ

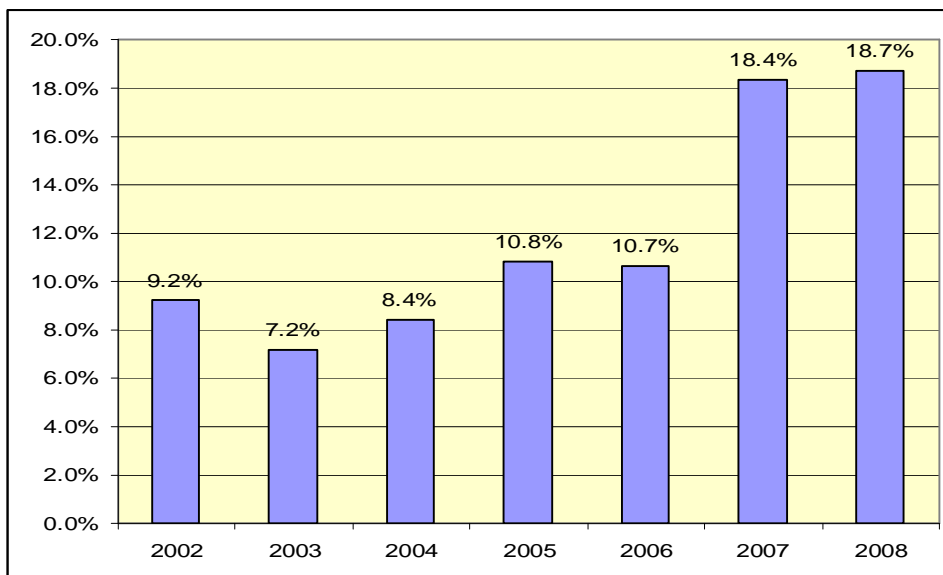
Дефицитът на работници води и до увеличение на заплащането с по-бързи темпове. С почти 25% се е увеличила средната работна заплата достигайки 500 лева през март 2008 година. Възможно е част от това увеличение да се дължи на намаляване на сивия сектор в резултат на плоския данък и намалението на осигурителната тежест. Въпреки това, други измерители на доходите също показват висок ръст.

Средна работна заплата по месеци

Източник: НСИ

Годишно увеличение на месечните доходи на домакинствата, април, %

Източник: НСИ

Ръст на разходите за труд

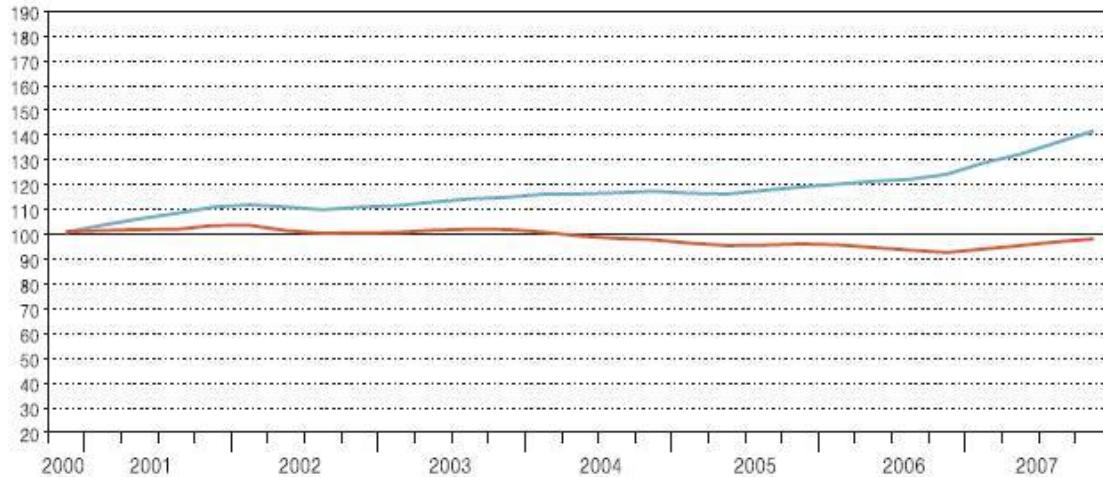
Източник: Евростат

Ръстът на разходите за труд за момента не е пречка пред конкурентността на икономиката, тъй като се движи в общи линии заедно с увеличение на производителността на труда.

Разходи за труд на единица продукция (по тримесечия)

(2000 г. = 100)

Общо за икономиката

Източник: БНБ, Икономически преглед, 1/2008

Като цяло, ситуацията на пазара на труда е умерено оптимистична. Основните предизвикателства са свързани с дефицита на (образовани и квалифицирани) работници и нуждата от продължаващо повишаване на заетостта. Възможните мерки за въздействие са:

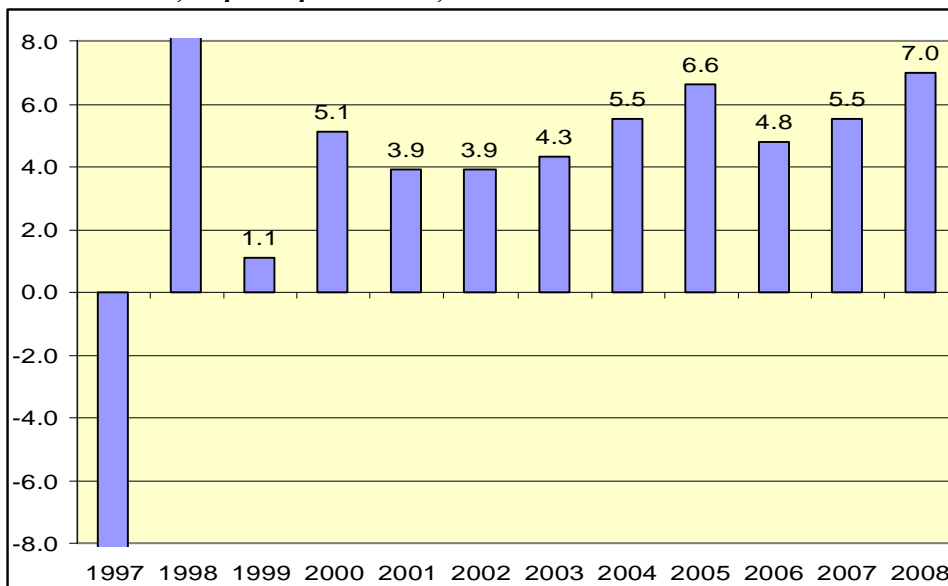
- По-гъвкав пазар на труда
- Намаляване на данъчно-осигурителното бреме върху труда
- Социалната система да осигурява повече стимули за работа и квалификация
- Намаляване на броя на отпадащите от училище
- Подобряване на качеството на средното образование
- По-голяма автономия на университетите, по-пазарни принципи на финансиране и обвързване с пазара на труда
- Намаляване на заетите в държавния сектор на икономиката

- брутен вътрешен продукт

През първото тримесечие на 2008 година брутният вътрешен продукт се увеличи със 7% на годишна база запазвайки темповете от последното тримесечие на 2007 година когато БВП се увеличи с 6.9%.

Прави впечатление, че 7% е най-високият темп на растеж на БВП който някога е отбелязван през първото тримесечие на годината (като изключим възстановяването от кризата през 1998 година).

Ръст на БВП, първо тримесечие, %

Източник: НСИ, stat.bg

Основни данни:

- Инвестициите в основен капитал достигат 30.4% от БВП
- Износът расте с 9.2%, а вносът - с 5.8%
- Услугите растат с 8.3%
- Индустрията отбелязва ръст от 7.7%
- Земеделието продължава да отчита спад и произвежда под 5% от БВП.

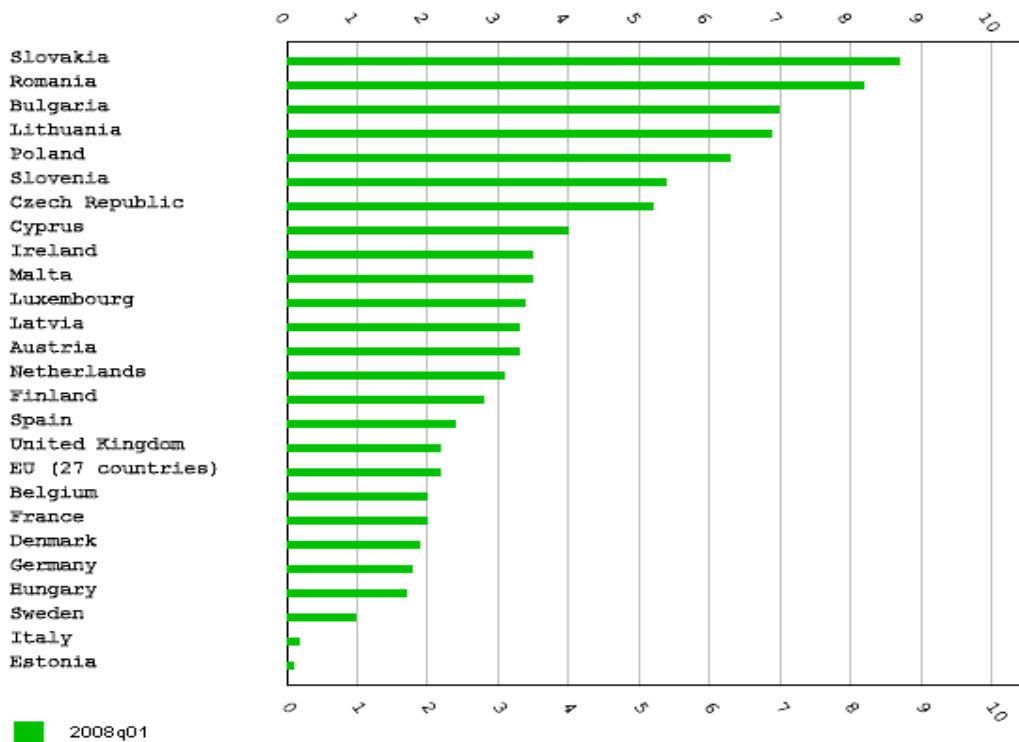
Спадът на земеделието е дългосрочна тенденция, която обаче вероятно ще бъде поне временно пречупена през 2008 година поради очакваната добра реколта. Вече за второ тримесечие износът расте по-бързо от вноса.

Със 7% икономически растеж през първото тримесечие България се нарежда на трето място в Европейския съюз по най-висок темп на развитие на икономиката. Това е сравнително добро постижение, особено в условията на икономическа и финансова нестабилност поради финансовите турбуленции и високите цени на горивата и храните. Въпреки това, България все още остава най-бедната страна членка в ЕС като дори две от кандидат-членките (Хърватия и Турция) също са по-богати от България. Само Македония е по-бедна.

		Първо тримесечие на 2008 година			
		Стойностен обем в текущи цени	Относителен дял		Индекс на физич. обем - I трим. на 2007 г.=100
			в БДС	в БВП	
			хи.л.лв.	%	
1	Брутна добавена стойност (2+3+4)	10 946 762	100.0	81.2	107.6
	по икономически сектори:				
2	Аграрен	512 079	4.7	3.8	98.4
3	Индустрия	3 517 048	32.1	26.1	107.7
4	Услуги	6 917 635	63.2	51.3	108.3
5	Корективи	2 536 777		18.8	104.7
6	Брутен вътрешен продукт (1+5=7+10+13+16)	13 483 539		100.0	107.0
	по елементи на крайното използване:				
7	крайно потребление (8+9)	12 443 823		92.3	104.7
8	индивидуално	11 389 675		84.5	105.7
9	колективно	1 054 148		7.8	94.2
10	бруто капиталобразуване (11+12)	4 779 436		35.4	.
11	в основен капитал	4 100 842		30.4	115.5
12	изменение на запасите	678 594		5.0	.
13	външнотърговско салдо (14-15)	-3 739 720		-27.7	.
14	износ на стоки и услуги	8 808 957		65.3	109.2
15	внос на стоки и услуги	12 548 677		93.0	105.8
16	статистическа разлика	0		0.0	.

Източник: НСИ

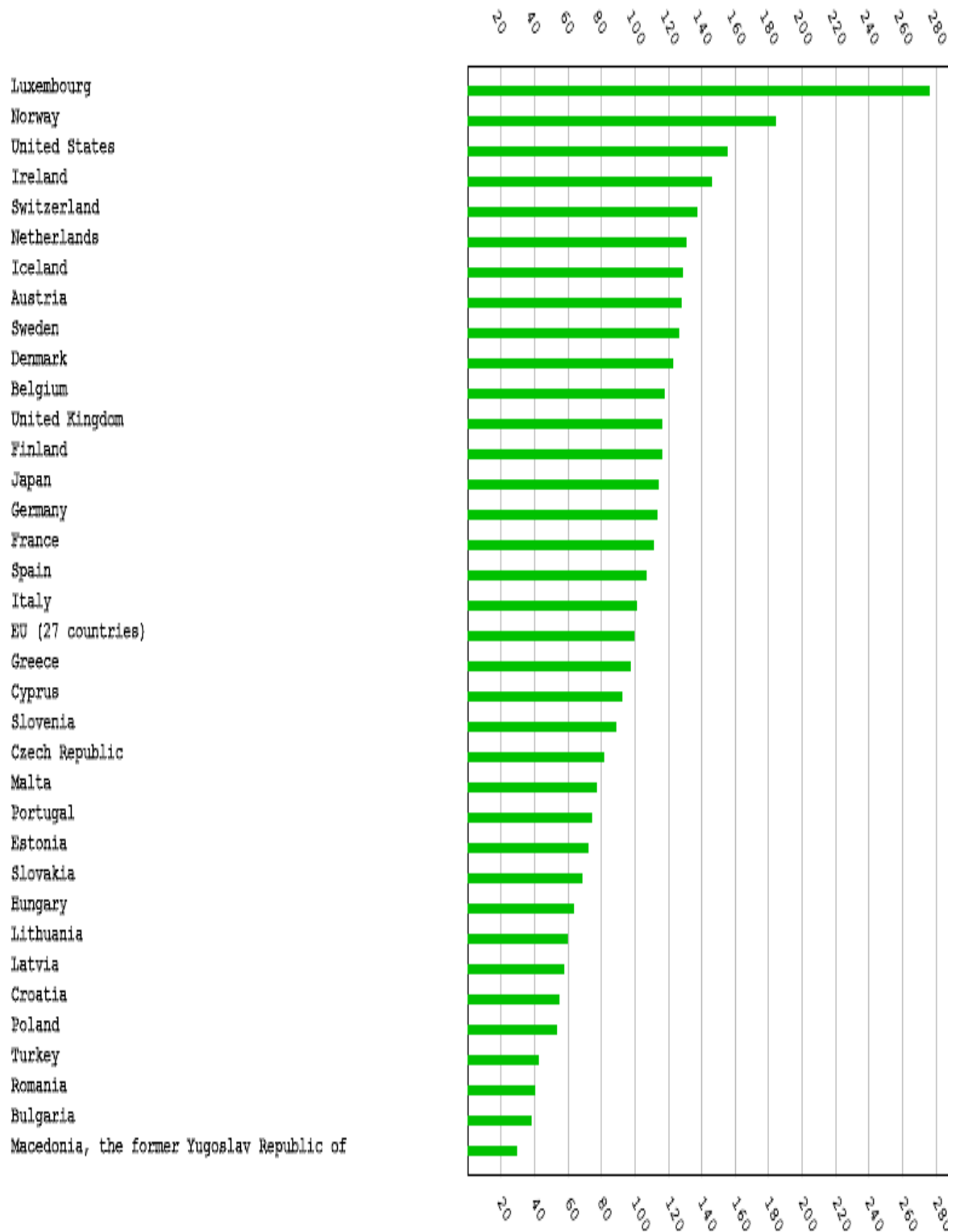
Gross domestic product - volumes - Percentage change t/t-4 - NSA

Източник: Евростат

GDP per capita in PPS

GDP per capita in Purchasing Power Standards (PPS) (EU-27 = 100)

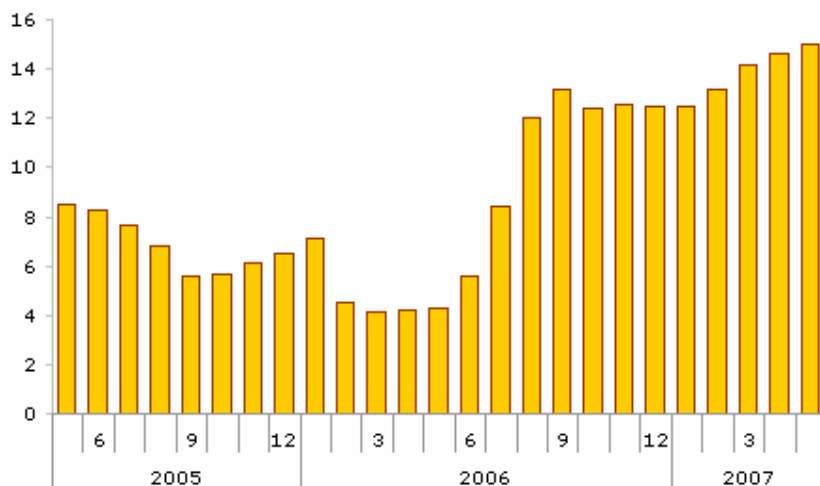

2007

- инфлация

Инфлацията, измерена по националната методология, достигна 15% на годишна база през май. По хармонизираната европейска методология инфлацията е 14%.

Инфлацията на годишна база

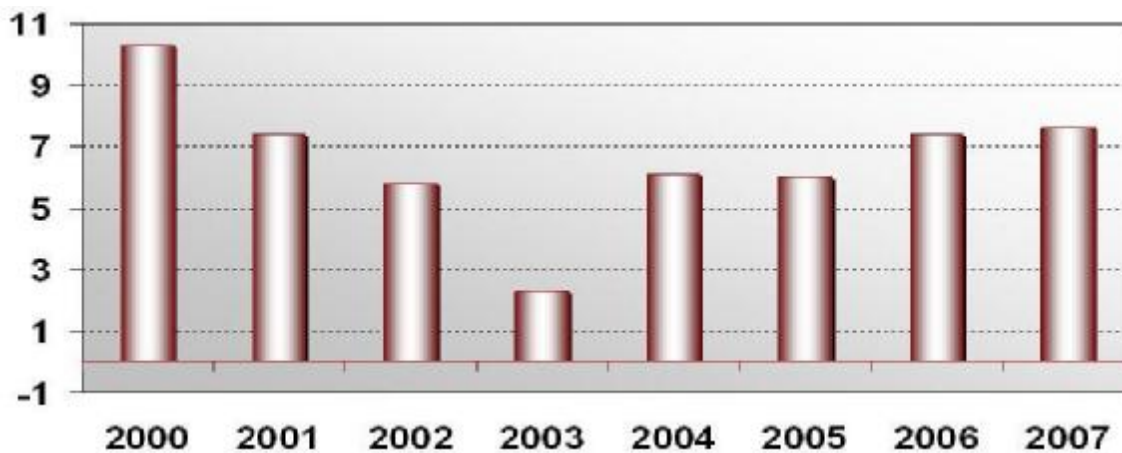

Източник: НСИ

Източник: АИАП

Средногодишната инфлация за цялата година през 2007 се доближава до предишния рекорд от 2000 година.

Средногодишна инфлация

Източник: Министерство на финансите

Източници на инфлацията.

От 11.6% инфлация през 2007 година

- над 5 процентни пункта се дължат на поскъпване на храните
- почти 2 п.п. се дължат на поскъпване на общественото хранене (в голяма степен свързано с цените на храните)
- над 1 п.п. се обяснява с поскъпването на горивата (най-вече заради скъпия петрол).

Натрупана от началото на годината ХИПЦ-инфлация и принос за нея (класификация на Евростат)

	2006 г.	2007 г.	2007 г.	2008 г.
	януари – декември		януари – февруари	
Инфлация (%)	6.1	11.6	2.0	2.6
Принос (пр.п.)				
Храни	1.38	5.06	0.82	0.98
Преработени храни	1.27	4.11	0.37	0.31
Непреработени храни	0.11	0.94	0.45	0.67
Услуги	1.41	3.36	0.73	0.83
Обществено хранене	0.61	1.96	0.30	0.29
Енергийни продукти	-0.12	1.23	-0.03	0.31
Транспортни горива	-0.18	1.17	-0.04	0.25
Промислени стоки	0.50	1.12	0.10	0.08
Административни цени	0.66	1.06	0.38	0.40
Тютюневи изделия	2.25	-0.26	-0.01	0.00

Източник: БНБ, Икономически преглед, 1/2008

През първите месеци на 2008 година основните източници на инфлация останаха храните и свързаните с тях услуги. През април и май това се промени:

- сезонно хранителните стоки забавиха темпа на поскъпване и дори спряха да поскъпват
- през април най-голямото поскъпване дойде от цигарите /заради повишените акцизи/
- през май най-много поскъпване на цените имаше отново при цигарите и при транспорта /заради скъпия петрол и горива/

Забелязва се промяна в източниците на инфлацията – от храните през 2007 година към цигарите и горивата, а в началото на лятото – и другите източници на енергия. Това води засега до известно успокояване на инфлацията на месечна база.

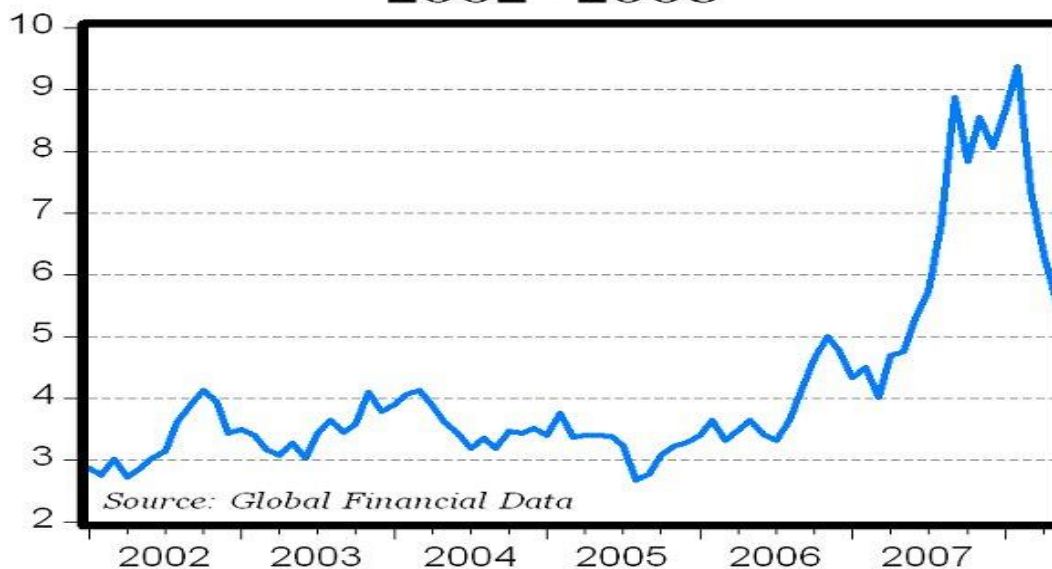
Месечна инфлация

Източник: НСИ

Известно успокояване се забелязва и при цените на производител. Годишният им ръст беше 15.3% през март и се снижи до 13.3% през април. Пшеницата е поевтиняла с 27% от началото на годината.

#2 Wheat Cash Price (\$/Bushel) 2002 - 2008

Защо храната има толкова голяма тежест върху инфлацията?

- 35.3% от разходите на домакинствата са за храна, напитки, алкохол и цигари
- само две страни в ЕС имат по-висок дял /Румъния - 50% и Литва - 37.3%/
- всяко поскъпване на храните в България има много по-високо влияние върху потребителската инфлация отколкото в богатите страни от ЕС
- всяка промяна в цената на земеделските суровини има по-голямо влияние върху България заради високия дял на разходите за суровини в себестойността на храните

- бюджет

След намалението на осигуровките с 6 пункта през 2006, намалението на данък печалба до 10% от 2007 и намалението на данъка върху доходите до 10% бюджетът увеличава приходите и съответно бюджетния излишък.

- Приходите от осигурителни вноски се увеличават с над 10% /при заложен в бюджета спад от почти 2%/.
- При плоския данък увеличението на приходите е почти 30% спрямо миналата година. В бюджета е заложен ръст от под 19%.
- Продължават и позитивните ефекти от намалението на корпоративния данък, приходите от който се увеличават с почти 30%.
- Общият ръст на данъчните приходи е почти два пъти по-висок от планирания за цялата година.
- Излишъкът в България е сред най-високите нива в ЕС.

Държавен бюджет за първите 4 месеца на годината

	2008	2007	промяна
Приходи и помощи	9,616,800	7,255,994	32.5%
<i>Данъчни приходи</i>	7,472,100	5,902,662	26.6%
<i>Неданъчни приходи</i>	1,315,900	1,222,290	7.7%
<i>Помощи</i>	828,800	131,043	532.5%
Общо разходи	6,912,200	5,986,546	15.5%
<i>Разходи</i>	6,626,100	5,770,397	14.8%
<i>Вноска в ЕС</i>	286,100	216,148	32.4%
Излишък	2,704,600	1,269,449	113.1%

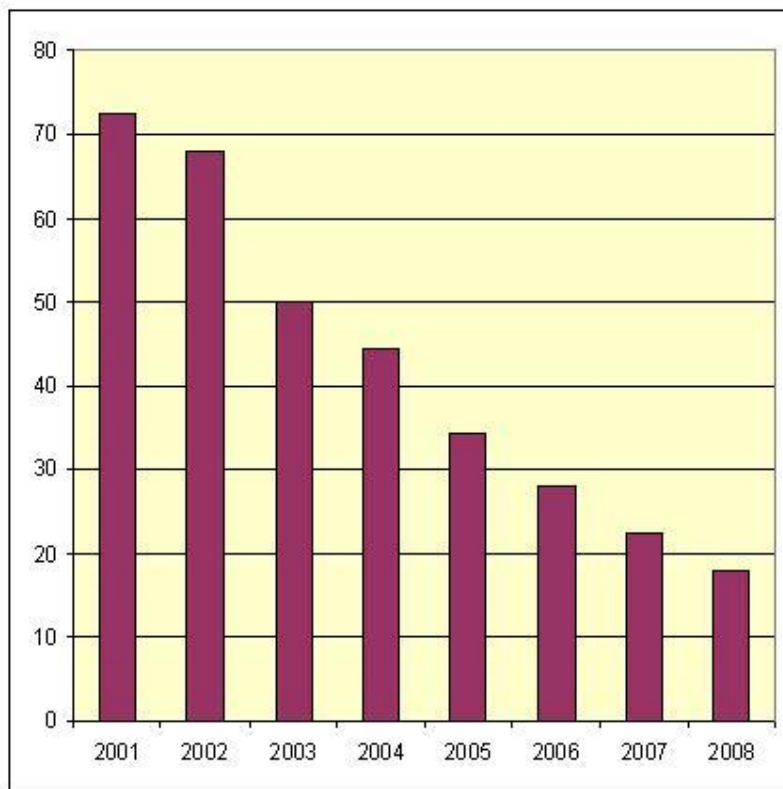
Източник: Министерство на финансите

Източник: Министерство на финансите

Държавният и държавногарантираният дълг продължава да намалява (след изплащането на кредити към Световната банка) и достига 16.8% от БВП. Това е най-ниското ниво откакто има данни за този показател.

Държавен и държавногарантиран дълг, % от БВП

Източник: Министерство на финансите

- Платежен баланс и валутен борд

- активите на валутния борд достигнаха почти 13 милиарда евро – най-високото ниво до момента
- дефицитът по текущата и капиталовата сметка намалява до 6.8% от БВП /при 7.2% преди година/
- общият баланс е положителен, а резервите на БНБ са се увеличили с 866 млн. евро за четири месеца
- валутният борд навърши 11 години като след въвеждането му икономическите показатели са значително по-добри отколкото преди това

Българската икономика преди и след въвеждането на валутния борд

Показател	1991-1997	1998-2007
Инфлация (%)	210.1	7.3
Инфлационна данъчна ставка (%)	57.7	6.7
Реален растеж на БВП (%)	-4.7	5.1
Растеж на брутообразуването на основен капитал (%)	-8.8	18.8
Бюджетно салдо (% от БВП)	-6.3	1.2
Държавен и държавно гарантиран дълг (% of GDP)	168	50.8
Преки чуждестранни инвестиции (млн. щ. д.)	135.3	2950.3
Преки чуждестранни инвестиции (% от БВП)	1.7	11.4

Източник: Национален статистически институт, Българска народна банка, Министерство на финансите и собствени изчисления

Външен поглед

Прогнозите за икономическия растеж през 2008 година са между 5.5% и 6.4%. Най-оптимистична е прогнозата на МФ, най-песимистична е тази на МВФ. Като цяло, средната прогноза е 5.9%, близко до нивото на икономическия растеж от последните 4 години.

Икономически растеж в България през 2008 - прогнози

Министерство на финансите	6.4%	Доклад към бюджет 2008
Industry Watch poll	6.2%	Април 2008
Economist Intelligence Unit	5.7%	Country forecast
Unicredit	5.6%	CEE Quarterly 01/2008
МВФ	5.5%	Statement at the Conclusion of an
Европейска комисия	5.8%	Spring economic forecasts 2008 - 2009
Средно	5.9%	

Прогнозите за инфлацията са за ниво около 9% средногодишно като само една прогноза е над 10%.

Инфлация в България през 2008 - прогнози

БНБ	7-8%
Industry Watch poll	9.6%
Economist Intelligence Unit	11.3%
Unicredit	9.2%
МВФ	7.3%
Европейска комисия	9.9%
Средно	9%

Standard & Poor's потвърди кредитния рейтинг на България

“Рейтингът на България отразява стрикната фискална политика на правителството, силно понижаващият се външен дълг, стабилните перспективи за растеж, сравнително добрите външни показатели и членството в Европейския съюз”.

Според агенцията правителството трябва да:

- ускори структурните реформи, за да увеличи потенциала на икономиката
- поддържа икономическата стабилност
- запази привлекателността си за чуждите инвестиции

Световната банка: ниска ефективност на управлението в България

България и Румъния получават най-слаби оценки за ефективността на държавното управление от всички членки на ЕС. Страната ни се представя особено зле в категориите "върховенство на закона" и "контрол върху корупцията".

Forbes: България се изкачва с 24 места по бизнес среда

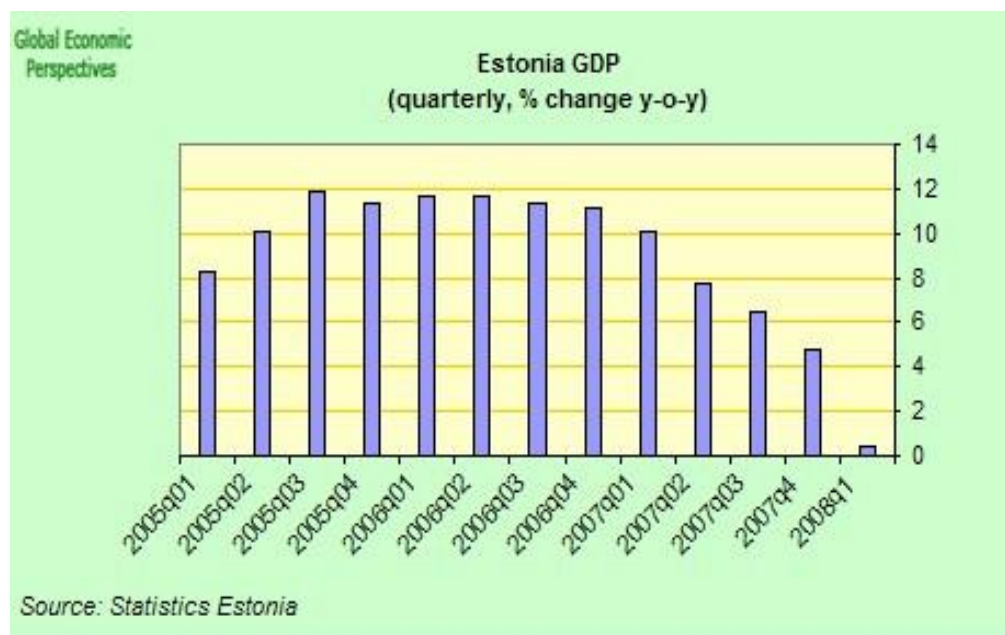
България се нарежда на 44-та позиция в класация на списание Forbes за най-добрите страни за правене на бизнес за 2008 от общо 120 държави, като се изкачва от 68-мо място в миналогодишния списък. Румъния е с 4 места по-напред от България.

Рискове

- Финансовата криза

За момента България не е сериозно засегната от финансовата криза и икономиката продължава да се развива с умерено високи темпове. В други страни от региона – като Естония например – това не е така. Икономическият растеж на Естония намаля 100 пъти в рамките на една година – от 10% през първото тримесечие на 2007 до 0.1% през първото тримесечие на 2008.

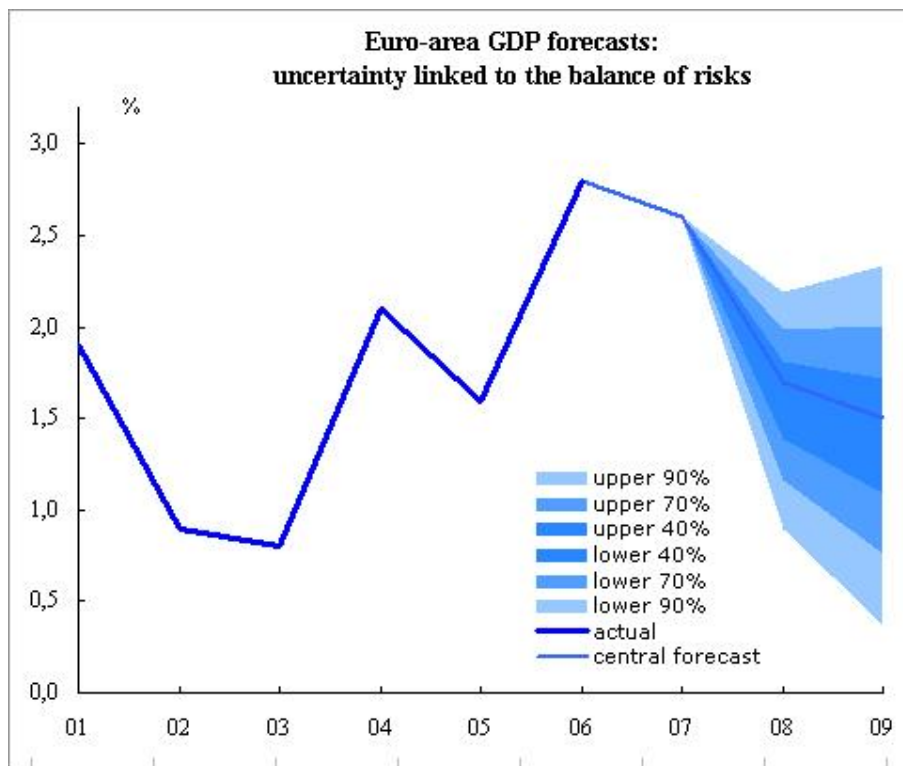
За момента България е избегнала естонския сценарий, тъй като банковата система тук е диверсифицирана с множество главно европейски банки, повечето от които въобще или много малко са пострадали от финансовата криза. Все пак, не е невъзможно кризата да достигне и България ако европейските банки бъдат по-силно засегнати.

Източник: Baltic Economy Watch

Очакванията на Европейската комисия включват забавяне на европейската икономика през 2008 и 2009 година (но не и рецесия). Не е невъзможно подобни развития да засегнат и България.

Прогноза за икономиката на еврозоната

Източник: Spring economic forecasts 2008 - 2009

- Предизборен популизъм и спиране на реформите

Преди избори обикновено реформите се забавят или дори спират, а се набляга на увеличаване на разходите от бюджета, насочени към предизборни цели. Ако и този път се случи същото, ще се увеличат рисковете пред икономиката в и без това сложната международна икономическа ситуация.

Проблемът се задълбочава от благоприятната бюджетна ситуация – тъй като стимулите за реформи силно намаляват във времена на големи бюджетни излишъци. Разхлабването на бюджета чрез повече субсидии за губещи предприятия или държавни гаранции за рискови проекти може да има силно негативни дългосрочни ефекти.

Подобен риск носи и връщането към диференцирани ставки по ДДС – каквито предложения има за храните. Това е точно обратното на необходимото продължаване на данъчната реформа, насочена към неутрално данъчно третиране и намаляване на данъчни ставки.

- Цената на петрола

Петролът се очертава като основен инфлационен фактор през последните месеци при големи трудности за прогнозирането на цената му. Все пак, българската икономика има възможности за повишаване на енергийната ефективност и би могла да реагира на поскъпването на енергията.

- Забавяне на здравната реформа

Чуват се гласове в управляващата коалиция да се увеличат значително разходите за здравеопазване още следващата година, а реформата на системата да се отложи за пореден път. Наливането на пари без извършване на реформи ще насърчи неефективността в публичния сектор като цяло и би създадо риск на бюджета.

- Заплащането в държавния сектор

Бързо увеличаване на заплатите в държавния сектор без повишаване на производителността на труда може да се окаже силен проинфлационен фактор, както и да повиши рисковете пред икономиката. Заплатите в държавния сектор могат да се повишават, но при извършване на съкращения на излишния персонал (който е средно между 25 и 30%).

Препоръки

- продължаване на данъчно-осигурителната реформа, насочена към по-ниско данъчно облагане
- ускоряване темпото на структурните реформи
- подобряване на бизнес средата
- запазване на икономическата стабилност и валутния борд и подготовка за влизане в еврозоната
- институционални реформи – МВР, администрация, съдебна власт
- по-гъвкав пазар на труда и подобряване на образователната система
- съкращаване на излишни чиновници и други заети в държавния сектор